

בן גמליאל היה אומר, כל-עלמא אטר שלשה דברים אלו
נקסח לא יצא ידי חובתו ואילו הן. קסח. סצה. וקרו: **1**
קסח שקרו אבותינו אוכלים כזמן שקינת הסהרש קים על
שום קה. על שום שקסח הקדוש קרוה הוא על קמי, אבותינו
כמצרים שנאמר וקסרתם וכן-קסח הוא ליהנה אשר קסח על-
כחי בני-ישראל כמצרים נגנפו את-מצרים ואת-חמטי הציל
ויקר העם וישחחוו:

קסח זו שאנו אוכלים על שום קה. על שום שלא הקסיק
קצקם של אבותינו להקסיק עד שנגלה עליהם קלר סלכי הפלכים
הקדוש קרוה הוא וקאלם. שנאמר את-הקצק אשר הוציאו
המצרים קנה פצות כי לא חסן כי-גרשו סמצרים ולא יקלו
להתסהב ונס-צדה לא-עשו להם:

קרוה זה שאנו אוכלים על שום קה. על שום שקפרו
המצרים את-חיי אבותינו כמצרים. שנאמר וקפרו את חייכם
כענדה קשה חקמר ובלגנים וקל-צנדה כנדה את כל-צנדים
אשר עקבו קם קפרו:

2 אברק א

[שער השפה ושפתי] טעם הפסח שנתנה התורה,
הוא כמ"ש ואמרתם וכן פסח אוה ליה' את פסח על
בתי בני ישראל כננסו את מצרים ואת ביתני הציל
וגו', ולכרון הסדר הגדול של העלאת כבודי ישראל
באר מצות הפסח בכל דור ודור, ומצות קרש לי כל
כבוד באדם ובכבודו הוא וקאלם. וחתם וברלו הליים, ומצות
ציצית והמזוזה הוא ולכרון המאורע הזה, והוא דבר
מחסימ מואר, כי אם נתחייבו המצרים כפסח כבוריהם
לפי שהחזיקו ושעברו לא היה מחייבים כפסח כבוריהם
כבורי. הנה ישראל לא היו מחייבים כפסח כבוריהם
ע"פ שורת הדין, ולמה יוסתו מה עשו? כמו למשל
אם הטלך צוה להרוג את הרוצח לעקת נוואלי, אם
של האיש הנרצח, האם נאמר כי המלך עשה חסד
עם נוואלי הרוג העלובים שלא הרגם נ"כ? הלא רק
כצדק כרשע? וכן היה ענין העלובים, ואיר יספו
כצדק להם על המצרים וישמע אלהים את נאקתם וקבע
את קובניהם נפש, האם ראוי שיאמר שהגדיל ה'
לעשות עמהם חסד ורחמים שלא הרגם ככלל המצרים
המושעים, השופט כל הארץ לא יעשה משפט?

והספק הוא אצלי עומד מואר, ומתחתי הפלא ופלא על
המפשיים, איך לא העירו על זה?

3 אברק ב

ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן
בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון
הוא לכם לחדש השנה: ודברו אל-בית-ישראל לאמר
העשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית-אבת שה
לבית: ואם יומעם ה'בית מוהות משה וקלח הוא ושכנו
הקרב אל-ביתו במקפת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-
השנה: שה תמים זכר בן-שנה יהיה לכם מר-הבדשים ומד
העיס תקחו: והיה לכם למשקרת עד ארבעה עשר יום
ולתש הזה וקחטו אותו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:
ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על
הבתים אשר-יאכלו אותו קדם: ואכלו את-הבשר בלילה
הזה על-אש ומצות על-מרדים ואכלוהו: אל-תאכלו מנמו
הזה ובשל מבשל במים פי אם-עליו-אש ראשו על-קרעיו
ועל-קרבו: ולא-תותרו מנמו עד-בקר והתנר מנמו עד-

בקר באש תשרפו: וזכה תאכלו אותו מתנמם חגים
נעליכם ורגליכם ומקלקם בידכם ואכלתם אותו בחפזון
קסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וקפתי
כל-כבוד בארץ מצרים מואם ועד-בהמה ובכל-אלהי
מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה קדם ללאת על
הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם וקסחתי עליכם
ולא-יהיה בכם נגף למשוית בהכתי בארץ מצרים: והיה
היום הזה לכם לזמן ומוגתם אותו תג ליהוה ליד-רתיכם
חקת עולם תחנהו: שבעת ימים מצות תאכלו אך פיוס
הראשון תשבתו שאר מבתים פי וכל-אכל מן ונכרתה
הפסח הוא מישאל מיום הראשון עד-יום השביעי: וביום
הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש והיה לכם
כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל וקל-נפש הוא
לקדו יעשה לכם: ושמרתם את-המצות פי בעצם היום
הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמתם את-
היום הזה לזמן חקת עולם: בראשון בארבעה עשר
יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים
לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם ביום-קל

פסח מצה וקרו ומה א שום נהר

אכל מחספת ונכרתה הפסח הוא מצה ישראל כר
ובכוח הארץ: כל-שחפצת לא תאכלו ככל מושכתים
תאכלו פצות:
ויקרא משה לכל-העם ישראל ויאמר אלהם משנו וקחו
לכם עזא למספתותיכם ושמו הפסח: להחיות אבות איוב
וטבלתם בדם אשר-בסר וועתם אל-המקור ואל-שתי
המזוזות מרדכם אשר כפר ואתם לא תצאו איש ספתר
ביתו עד-קרו: ועבר יהוה לנגף את-מצרים וראה את-
הדם על-המשקוף ועל שתי המזוזות וקסח יהוה על-הפחת
פי ולא ימן המשחית לכא אל-בתיכם לנגף: ושפרתם את-
הדבר הזה לחקור, ולקבע עד-עולם: והיה כרתבאו אל-
הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר ושפרתם את-
העבודה הזאת: והיה כרתבאו אליכם בעינים פה העבודה
הזאת לכם: ואתם יזהרו קסח הוא ליהוה אשר לכם על-
כחי בני-ישראל כננסו את-מצרים ואת-חמטי העיל
ויקר העם וישחחוו: וילכו ויששו בני ישראל כאשר עה-יהוה
את-מצרים ואת-כן עשו: וכתרו ואמו אותו
יהוה הקד כל-בכור בארץ מצרים מוכר פרעה הישב על-
כסאו עד בכור השכי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה:

4 רמב"ם

(נט) וטעם ראשו את הבקר, שאמו אותו כצות מפני הפסח
שנצטוו שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל בהמסח ונכרתה
(לעיל יב יט) ואמר כי נוטריס בפצות, לומר שאמו אותו
כדרך כעבור כי נוטריס בפצות ולא יכלו להתבטח לאמת אותו
כעיר ולשאת אותו אפר פצות. על כן נשאו אותו כצק
ומשארוהו צורתה כשבלתה על סכסכ, וכתרו ואמו אותו
טרם יחמץ, כדרך אר כסכס, כשאמו שם לשעה קלה כדרך
בבנות.

הרב הרואר

ונראה שזה עיקרם של הדברים: אילו באה הגלות רק מתוך הסתר פנים, לא היה כל
מקום להניח אותה בשעת הגאולה. שגרי בימי הגלות העלים הקביה את עינו משראל,
ולא נתן דעתו לעוונתם; וכך היה ישראל לאכול, ומצאוהו רעות רבות יצוה ויקר כפסח
הגיעה שעת הגאולה, האיר הקביה את פניו אל ישראל, שמע את נאקתם, ראה את
עוניהם—ומד גאל אותם מצרתם. נמצא שרק הגאולה באה בידי ה' בצעצו; ואילו הגלות
כביכול, איננה מעשה ה' אלא היא מעשה האויב; והוא באה מאלה—אחרי שה' הסתיר
פניו מישראל. ולפניו בשעת הגאולה יש להזכיר רק את מעשה ה' הגדול; ואין להזכיר
את מה שנעשה לישראל בידי האויב, כאשר עדיין ה' לא השגיח על ישראל ולא נתן
דעתו לסבלותם.

אולם לא זה הוא היחס שבין גלות לבין גאולה כפי שהתורה מבארת אותו; אלא הקביה
עצמו הביא את ישראל אל הגלות—והוא המוציא אותם ממש. כי הגלות דומה לכור
הכרול מוכנים בו את הוזה כפטיגור. הויקק עצמו הוא תהליך מכאיב; אולם כאשר
הנהב יוצא מתוך הכור, אין הוא יוצא כדרך שבא. וכן הדבר גם בגאולה ישראל. כל עוד
ישראל שרויים בגלות, הרי הם סובלים ואין הם רואים טעם בייסוריהם; והרי הם מתפללים
לבוה הגאולה, שתציל אותם מצרתם. אולם כיום הגאולה הם רואים, שהגאולה איננה אלא
השלב האחרון של תהליך כמפור, שהתחיל ביום ירדתם לגלות. הם מתבוננים בכל המעלות,
שקנו בימי הגלות; והרי הם מבינים עתה שלא רק הגאולה, אלא גם הגלות היא מעשה
ה'; וכל מה שעבר עליהם בימי הגלות מקבל משמעות כיום הגאולה. וכך הגלות עצמה
תופכת עתה לחלק מן הגאולה ומוטיפה על מעלותיה.

ונראה, שמשמעות זו של הגלות באה לידי ביטוי מושלם על ידי מצות אכילת מצה.
כי המורו הוא ירק "חוד", שאיננו ערב לחיך; אולם ירק זה הוא מר רק כל עוד הוא נאכל
בפני עצמו; אך הוא נעשה ערב לחיך, כאשר הוא נאכל עם הכשר; ולא עוד, אלא הוא
עצמו משביח את טעם הכשר ומעריב אוהו בפי אוכלו. משום כך מצוה לאכול את הפסח
ע"ל מרורים"; כי האוכל את הפסח עם מרור מסמל באכילתו את היחס שבין גלות לגאולה.
כי הגלות היא מרה כלענה—כל עוד היא עומדת לעצמה, ואיננה מצטרפת לגאולה. והרי
היא דומה אפוא למרור זה, שהוא מר כאשר הוא נאכל בפני עצמו. אך הגלות עצמה נעשית
חלק של הגאולה, והיא מוטיפה על מעלות הגאולה—כדרך שהמרור המסמל את הגלות
משביח את טעם כשר הפסח, המסמל את הגאולה.

8 איתים

איתים כה-אמר ארע יהוה ביום בחרי בישאל ואשא ידי
לזרע בית יעקב ואדע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם
לאמר אני יהוה אלהיכם: ביום ההוא נשאתי ידי להם
להוציאם מארץ מצרים אל-ארץ אשר-תירתי להם ובת
חלב ודבש עבי היא לכל-הארצות: ואמר אלהים איש שקועי
עינו השליכו ובלולי מצרים אל-תפמאו אני יהוה אלהיכם:
ומררני ולא אבו לשמע אלי איש את-שקועי עיניהם לא
השליכו ואת-גלגולי מצרים לא עינו ואמר לשך חמתי
עליהם לבלות אפיהם בתוך ארץ מצרים: ואעש למען שמי
לכלתי וחתל לעיני הגוים אשר-תמה כותכם אשר שועתי
אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: ואוציאם מארץ
מצרים ואבאם אל-המדבר.

שיעור 85 - הרב יהודה גלעד

הרצוג
www.hatanakh.com

ויקם פרעה לילד הוא וקל-עקבולו וקל-מצרים ותרתי עקב
אל גדלה במצרים כיוון בית אשר ארצם נתי. ויקרא רמב"ם
ולאמר ליהוה ויאמר קומו צא ממצר ימי וסד-אדם נסד
ל בני ישראל ולכו עברו את-היוד כדברים וסד-אדם נסד
ל בדרך שה כאשר צרתם ולכו וכרתם וסד-אדם נסד
ל מצרים על-הים לומר ליהוה סד-אדם נסד כי אמרו קלנו
ל מתי: וישא רמב"ם את-ביתו רמב"ם וסד-אדם נסד
ל בשמלתם על-הים: ובר-ישראל יסד כור סד-אדם נסד
ל מצרים כליכסם וכלו רמב"ם וסד-אדם נסד: וסד-אדם נסד
ל בעיני מצרים וישראל ונצלו את-מצרים:
ל ויסעו בני-ישראל ממצרים סד-אדם נסד כחסי-סמאם אלא ויהי
ל הגברים לבד מפני: ונס-עבד רב עבד אדם וצא וקר
ל מקנה כבד סד: ויאמו את-הבנה אשר הוציאו מסרים
ל ענת מצות כי לא תבין כיריש מצרים ולא יכלו ויהי
ל ונס-עבד לא יעשו להם: ומשם בני ישראל אשר רמב"ם
ל במצרים שלשים שנה וארבע מאות סנה:

5 אברק א

(ה) על מרורים ויכלתו, אמר אחר מהכחי סמור יתה כי ליהיה
וגבר בארץ מצרים כעבור מימי היאור, ובעבור שלא ידע שם
בשם כי האור הוא לה המיד, על כן פורשם היה לאכל ככל
שלחם מיני מרורים ובים משכנים והרדל ואמלו לא היה
כבדו אלא סת לבד, לעולם המרורים יהיו על סמנו לסמנו כי
הפח כי הם מרורים לאורים: ואמרו נאסוך על דנת קוטנים
לדלי, שפרשו לנו כי המרורים ובר לברורו את חיהם ולעל א

6 אברק ב

לפי פסח הכתוב לפי מה שראינו שאמר ה' שצדק צלו אש וסוהיה שלם וכר, זה
צדק שעתה עליון היא להראות בחינת הגדולה והחירות ואין רשעה אחרים עליהם, ולפי
זה גם המרורים שצד ה' הוא לבד כי כן דרך אכילי צלו לאכול עמו דבר הדי, כי
בזה יעורב לחיד האוכל ויאכל ככל את נפשו. גם בזה יזכר גדול הערבות כשקדים
לפני מרורים, גם מה שהזכיר הפסח הוא פרס אשר יטנו חיד אוכל יסעם לו הצלה.

7 אברק ב

ונראה שזה עיקרם של הדברים: אילו באה הגלות רק מתוך הסתר פנים, לא היה כל
מקום להניח אותה בשעת הגאולה. שגרי בימי הגלות העלים הקביה את עינו משראל,
ולא נתן דעתו לעוונתם; וכך היה ישראל לאכול, ומצאוהו רעות רבות יצוה ויקר כפסח
הגיעה שעת הגאולה, האיר הקביה את פניו אל ישראל, שמע את נאקתם, ראה את
עוניהם—ומד גאל אותם מצרתם. נמצא שרק הגאולה באה בידי ה' בצעצו; ואילו הגלות
כביכול, איננה מעשה ה' אלא היא מעשה האויב; והוא באה מאלה—אחרי שה' הסתיר
פניו מישראל. ולפניו בשעת הגאולה יש להזכיר רק את מעשה ה' הגדול; ואין להזכיר
את מה שנעשה לישראל בידי האויב, כאשר עדיין ה' לא השגיח על ישראל ולא נתן
דעתו לסבלותם.

אולם לא זה הוא היחס שבין גלות לבין גאולה כפי שהתורה מבארת אותו; אלא הקביה
עצמו הביא את ישראל אל הגלות—והוא המוציא אותם ממש. כי הגלות דומה לכור
הכרול מוכנים בו את הוזה כפטיגור. הויקק עצמו הוא תהליך מכאיב; אולם כאשר
הנהב יוצא מתוך הכור, אין הוא יוצא כדרך שבא. וכן הדבר גם בגאולה ישראל. כל עוד
ישראל שרויים בגלות, הרי הם סובלים ואין הם רואים טעם בייסוריהם; והרי הם מתפללים
לבוה הגאולה, שתציל אותם מצרתם. אולם כיום הגאולה הם רואים, שהגאולה איננה אלא
השלב האחרון של תהליך כמפור, שהתחיל ביום ירדתם לגלות. הם מתבוננים בכל המעלות,
שקנו בימי הגלות; והרי הם מבינים עתה שלא רק הגאולה, אלא גם הגלות היא מעשה
ה'; וכל מה שעבר עליהם בימי הגלות מקבל משמעות כיום הגאולה. וכך הגלות עצמה
תופכת עתה לחלק מן הגאולה ומוטיפה על מעלותיה.

איתים כה-אמר ארע יהוה ביום בחרי בישאל ואשא ידי
לזרע בית יעקב ואדע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם
לאמר אני יהוה אלהיכם: ביום ההוא נשאתי ידי להם
להוציאם מארץ מצרים אל-ארץ אשר-תירתי להם ובת
חלב ודבש עבי היא לכל-הארצות: ואמר אלהים איש שקועי
עינו השליכו ובלולי מצרים אל-תפמאו אני יהוה אלהיכם:
ומררני ולא אבו לשמע אלי איש את-שקועי עיניהם לא
השליכו ואת-גלגולי מצרים לא עינו ואמר לשך חמתי
עליהם לבלות אפיהם בתוך ארץ מצרים: ואעש למען שמי
לכלתי וחתל לעיני הגוים אשר-תמה כותכם אשר שועתי
אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: ואוציאם מארץ
מצרים ואבאם אל-המדבר.

